

تحلیل اثرات اجتماعی - اقتصادی گردشگری تجاری بر شهرهای مرزی (مطالعه موردی: شهرهای بانه و سردشت)

علی شمعی* - دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
اسماعیل علی اکبری - دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
علی موحد - دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
علی احمدی - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۲/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۴/۰۶

چکیده

گردشگری تجاری فعالیتی است که در ادوار تاریخ اثرات متعددی بر اوضاع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی شهرها داشته است. شهرهای مرزی به عنوان دروازه های مبادلاتی نقش مهمی در تجارت محلی و منطقه ای دارند و گردشگری تجاری می تواند نقش بسزایی در توسعه این مناطق ایفا کند. در سالهای اخیر شهرهای بانه و سردشت علاوه بر تجارت مرزی به عنوان شهر گردشگری تجاری شناخته می شوند. هدف از این پژوهش بررسی اثرات گردشگری تجاری بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر اساس ادراک کارشناسان ساکن در شهرهای مورد مطالعه است. تحقیق از نوع کمی و تحلیل آن با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی انجام شده است. با توجه به یافته ها و تحلیل مدل AHP مشخص شد که گردشگری در بعد اقتصادی باعث افزایش اشتغال مستقیم و غیرمستقیم افزایش درآمد ملک شده است. همچنین باعث رشد جمعیت ناشی از مهاجر پذیری و کاهش مهاجر فرستی شده است. در پی این تحولات و رشد گردشگری بر درآمد مردم افزوده شده است. همچنین از نتایج تحلیل AHP نیز مشاهده می شود افزایش درآمد در میان متغیرهای اقتصادی رتبه چهارم را داشته و در شهر سردشت وزن این متغیر ۰/۰۹۸ و در شهر بانه ۰/۱۰۲ می باشد. به منظور توسعه پایدار در ابعاد اقتصادی و اجتماعی می توان با اتخاذ سیاست ها و برنامه های مناسب گردشگری تجاری توسعه پایدار را محقق ساخت.

واژگان کلیدی: گردشگری تجاری، گردشگری شهری، بازتاب اقتصادی، بازتاب اجتماعی، بانه، سردشت

نحوه استناد به مقاله:

شمعی، علی، علی اکبری، اسماعیل، موحد، علی، احمدی، علی. (۱۳۹۷). تحلیل اثرات اجتماعی - اقتصادی گردشگری تجاری در شهرهای مرزی (مطالعه موردی: شهرهای بانه و سردشت) مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۳ (۲)، ۳۲۳-۳۴۲.
http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_543086.html

مقدمه

گردشگری یکی از مهمترین بخش‌های اقتصادی جهان که توان بالایی برای کمک به پیشرفت سایر بخش‌های فرهنگ و اقتصاد محلی و ناحیه‌ای دارد. امروزه یکی از اساسی‌ترین و ضروری‌ترین راهبردهای که می‌باید در زمینه توسعه و پیشرفت جوامع بدان توجه نمود توسعه صنعت گردشگری است. این بخش فعال که در تعاملات گوناگون اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و شکوفایی و رونق آنها تاثیر دارد در اغلب کشورهای مختلف جهان در سطح وسیعی مورد توجه قرار گرفته و در سیاست‌های کلان کشورها جایگاه ویژه‌ای یافته است. قرن حاضر، قرن بهره‌گیری از فرصت‌های بخش گردشگری در اشکال گوناگون و معرفی و بهره‌گیری از شاخص‌های مطلوب و مناسب فرهنگی و اقتصادی جوامع از طریق گردشگری است.

گردشگری با رشد ۷ درصدی در سال ۲۰۱۷ به بالاترین سطح رشد اقتصادی در بین فعالیت‌های اقتصادی دست یافته است. صنعت گردشگری، برای اولین بار در جهان رکورد دار شد و تعداد گردشگران ورودی در این سال از مرز یک میلیارد و سیصد بیست و میلیون نفر (۱۳۲۶ میلیون نفر) گذشت همچنین، درآمد حاصله از رقم ۱/۳۴۰ تریلیون دلار، تجاوز کرد که از رشد ۵ درصدی برخوردار شده است. این صنعت با رشد شتابان از رقم ۲۵ میلیون نفر در سال ۱۹۵۰ به رقم ۱۳۲۶ میلیون نفر در سال ۲۰۱۷ رسیده است یعنی ۸۲۶ میلیون نفر بیشتر از سال ۲۰۱۶، یعنی از رشد متوسط سالانه ۷ درصد برخوردار بوده است (Highlights, 2018, Tourism). این صنعت در سال ۲۰۲۰ با تعداد ۱،۳۶۰ میلیارد نفر گردشگر ورودی و تعداد ۱،۸۹۰ میلیارد نفر در سال ۲۰۳۰ در اختیار صنعت گردشگری خواهد بود. اگر این صنعت به خوبی برنامه‌ریزی و مدیریت شود اثرات منفی آن بسیار اندک است. در زمان حاضر بسیاری از کشورها منافع اقتصادی و اجتماعی آنها از گردشگری و بویژه درآمدهای گردشگری برای توسعه زیرساخت‌های منطقه‌ای و شهری و روستایی بهره می‌برند (Eccles & Casta, 1996). اهمیت گردشگری تجاری از نظر اقتصادی و اشتغال‌زایی به حدی است که می‌توان آنرا به عنوان نیروی محرکه اقتصادی هر کشوری محسوب کرد (Balaguer, 2002). در دنیایی که اوضاع تحولات اقتصادی و اجتماعی با تغییرات سریع و شتابانی روبرو است، صاحبان کسب و کارهای مختلف همواره با تغییر سلیقه و نیازهای بازار رو به رو هستند. برای فائق آمدن بر رقابت‌های حاصل از این تحولات به مدیران و افرادی خلاق، ریسک‌پذیر و آگاه به فرصت‌های محیطی نیاز است. گردشگری به عنوان صنعتی که دائماً در معرض تغییرات محیطی از جمله تغییر در تقاضا (بازار) و به بستری مناسب برای توسعه تولیدات اقتصادی و اجتماعی تبدیل شده است. با توجه به اهمیت گردشگری تجاری در تولید ثروت و ویژگی گردشگری به عنوان ابزاری بالقوه برای توزیع و بازتوزیع ثروت و کمک موثری جهت توسعه و توانمندسازی جوامع میزبان در تمامی سطوح جامعه بویژه توسعه اجتماعی و فرهنگی به نظر می‌رسد. بنابر این گردشگری تجاری فعالیتی علاوه بر مزایای اقتصادی و اشتغال‌زایی، تأثیرات اجتماعی و فرهنگی بسیاری دارد. از تعامل افکار، اندیشه‌ها، سلیقه و باورها در بستر مکان و تا ظهور تمدن و مدنیت و شهرنشینی توسعه یافته را نام برد (Khaksari et al, 2013).

بر اساس نظر جونز و وایلد مناطق مرزی که شهرهای مرزی را در برمی‌گیرد به عنوان مناطق حاشیه‌ای و توسعه نیافته شناخته می‌شود این حاشیه‌ای بودن گرچه می‌تواند معلول موقعیت جغرافیایی مناطق مرزی باشد، اما خود پدیده مرزی بودن بسیاری از توجهات و قابلیت‌های این مناطق را نادیده می‌سازد (Amanpour et al, 2012: 207). بر این اساس کشورهایی که درگیر ناامنی در مناطق مرزی خود هستند، دریافته‌اند که مهم‌ترین عامل ناامنی، فقر فرهنگی و فقر اقتصادی ناشی از توسعه نیافتگی آنها است. به بیان دیگر؛ فقر اقتصادی به دنبال خود فقر فرهنگی می‌آورد و این دو موجب گسترش ناامنی و جنگ‌های محلی و منطقه‌ای می‌شود. در واقع توسعه نیافتگی مناطق و نواحی مرزی، ارتباط مستقیمی با عدم تعادل بین این مناطق و نواحی مرکزی کشور دارد که این موجب نارضایتی و ناامنی در این گونه از مکان‌ها می‌شود.

بر اساس نظر اکثر محققین اهمیت گردشگری تجاری و توسعه گردشگری شهری به منظور بهره‌برداری از ظرفیتها و توانمندیهای شهرها در مناطق کمتر توسعه یافته از جمله مناطق مرزی ایران توسعه گردشگری پایدار به ویژه گردشگری تجاری می‌تواند راهبردی مناسب برای توسعه پایدار این مناطق باشد. البته بیشتر مناطق مرزی ایران از آمادگی لازم برای تأمین نیازهای ضروری در زمینه توسعه گردشگری شهری و کارآفرینی مانند تحقیقات، برنامه‌ریزی، مدیریت، سرمایه‌گذاری، فناوری و اطلاعات برخوردار نیستند. تحلیل محیط محلی، اقتصاد، فرهنگ و ارتقاء شاخص‌های محلی در توسعه گردشگری بسیار با اهمیت و ضروری است. از

این رو برای دستیابی به راهکارهای مناسب این فرایند بررسی اثرات گردشگری را تحت عناوین اثرات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی ضروری است. درحقیقت روابط گردشگری دو سویه و حتی چند جانبه است. بنابراین هنگام بررسی هر یک از انواع اثرات باید به خاطر داشت که این اثرات چند جانبه اند و تقسیم بندی آن ها آن طور که غالباً نشان داده شده آسان نیست. به بیان دیگر نمی توان اثرات گردشگری را به سادگی صرفاً تحت عنوان اثرات اجتماعی، اقتصادی طبقه بندی کرد بلکه این اثرات گرایش به داشتن ابعاد به هم پیوسته بسیاری دارند. توجه به جایگاه صنعت توریسم، از آن رو اهمیت دارد که می توان با بهره گیری مناسب از منابع طبیعی و انسانی، علاوه بر امکان رشد اقتصادی، به توسعه بخشهای دیگر جامعه دست یافت و گامی در مسیر بهبود اوضاع سرزندگی و پاسداشت موارث فرهنگی بومی و آداب و رسوم محلی در جوامع میزبان برداشت؛ علاوه بر این، گردشگری می تواند موجبات بهبود فرایند توسعه شهری و روستایی را با ایجاد فعالیت مکمل بخش کشاورزی، اشتغالزایی و افزایش درآمدهای خانوارها امکانپذیر سازد (Eftekhari, 2002). این صنعت، فعالیتی گسترده است که تأثیرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی مهمی را با خود به همراه دارد و هریک در جای خود قابل بحث و بررسی است (Liu, 2003). در صورت برنامه ریزی و مدیریت صحیح از پیش اندیشیده شده، گردشگری قادر است منافع مستقیم و غیر مستقیم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، محیطی و سیاسی را ایجاد و سهم قابل توجهی را در توسعه ملی ایفا نماید، به عبارتی به بهبود شاخص های عدالت اجتماعی، ارتقاء سطح زندگی، رفاه عمومی و تعادل و توازن منطقه ای منجر گردد (Khani et al, 2009).

این مقاله در صدد است تا اثرات توسعه گردشگری تجاری را بر شهرهای بانه و سردشت به عنوان نمونه ای از شهرهای مرزی شمال غرب کشور مورد بررسی قرار دهد. با توجه به اینکه شهرهای مرزی نقاطی هستند که به سبب دوری از مرکز و مسائلی مانند کمتر توسعه یافتگی اقتصادی و اجتماعی در حاشیه قرار گرفته اند، گردشگری می تواند موجب توسعه یافتگی آنها حفظ و تقویت همبستگی ملی قومیت ها و فرهنگ های محلی شود. بنابراین تقویت همدلی و همگرایی اقوام در ایران بویژه مناطق غرب و شمال غرب ایران از طریق گردشگری تجاری ضروری است. لازمه این امر و دستیابی به توسعه به واسطه توسعه گردشگری تجاری به وسیله برنامه ریزی همه جانبه و استفاده از توان ها و امکانات محلی در این خصوص است. شهرهای مرزی شمال غرب کشور از جمله شهرهای بانه و سردشت، شهرهایی هستند که به دلیل ویژگی های خاص محیطی و جغرافیایی گردشگری تجاری طی سال های اواخر دهه ۷۰ شمسی در این شهرها رشد کرده که نمود بارز آن را در افزایش تعداد مسافران به این شهرها، افزایش کاربری های تجاری در سطح شهر و رشد مراکز اقامتی و مالی در آنها عنوان کرد. به این منظور جهت سنجش و ارزیابی اثرات اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی گردشگری در شهرهای بانه و سردشت اقدام به گردآوری اطلاعات از شهرهای مورد مطالعه شده است. مرزی بودن شهرهای مورد نظر، اقتصاد نه چندان توسعه یافته، وابستگی به اقتصاد مرزی، مبادلاتی و خدماتی و تغییرات جمعیتی، اجتماعی این شهرها طی سال های اخیر، همچنین رشد زیاد مسافران ورودی و امکان بهره برداری از توان های بالفعل شهرهای مورد نظر برای جذب گردشگر در راستای توسعه اقتصادی، اجتماعی و کاهش بیکاری از مهمترین ضرورت های این بررسی می باشد. هدف از تحقیق حاضر ارزیابی اثرات اجتماعی و اقتصادی گردشگری و البته سنجش میزان تأثیر گذاری گردشگری بر هر کدام از شاخص های تحقیق در شهرهای مرزی مورد مطالعه می باشد و پاسخ به این سؤال ها است: اثرات گردشگری تجاری بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی شهرهای بانه و سردشت چگونه است؟ کدامیک از بخش های اقتصادی بیشتر تحت تأثیر گردشگری تجاری قرار می گیرند؟

شهرها و گردشگری دارای روابط مکملی هستند چراکه همه انواع گردشگری به کانون ها و خدمات شهری نیازمند می باشند. بنابراین در هرگونه برنامه ریزی برای توسعه و ترقی گردشگری باید به توانمندی کانون های شهری در ارائه خدمات (مستقیم و غیرمستقیم) نیز توجه شود (Noori kermani et al, 2009). شهرها همواره در طول قرون متمادی با توجه به اینکه کانون قدرت و تصمیم گیری بوده اند؛ لذا درون خود جاذبه های تاریخی و فرهنگی بسیار ی دارند که امروزه در کانون توجه گردشگران قرار گرفته است (Weaver, 2006). کریستالر معتقد است ساکنان شهرها در جستجوی گذران اوقات فراغت به سمت حومه ها می روند، تا اواسط دهه ۱۹۸۰ مورد اجماع اکثر محققان بوده است. از طرف دیگر امروزه، به طور فزاینده ای بدلیل پذیرش حجم وسیعی از گردشگران توسط شهرها بزرگ، گردشگری شهری جایگاه قابل توجهی در میان حوزه های مختلف گردشگری یافته است (Law, 1993). صنعت گردشگری به لحاظ درآمدزایی و تأثیر در رشد اقتصادی کشورها با ایجاد زمینه ها زیرساخت های مناسب در صدد بهره برداری از مزایای این صنعت هستند. برای اغلب این کشورها گردشگری منبع مهمی برای فعالیت های تجاری،

کسب درآمد، اشتغال زایی و مبادلات خارجی محسوب می‌شود (Haber et al, 1998). بسیاری از این کشورها سالانه درآمد سرشاری از این صنعت به دست می‌آورند، برای مثال در طی دو دهه گذشته استرالیا از این بخش ۵۲ میلیارد دلار درآمد به دست آورده است (Foster, 1997). همچنین تغییر در ساختار اجتماعی و نیز تغییر در نقش‌های اجتماعی، ایجاد فرصت‌های جدید اجتماعی برای اسکان، کاهش نابرابری‌های اجتماعی و کمک به حفظ میراث فرهنگی از دیگر نقش‌های مهم صنعت گردشگری به حساب می‌آید (Kin Hong, 2004) گردشگری می‌تواند با ایجاد تغییر در مؤلفه‌های مختلفی مانند اقتصاد، جمعیت و فرهنگ و خصوصیات دیگر اجتماعی در تغییرات فضایی شهرها مؤثر باشد (Hajinejad et al, 2009). همچنین گردشگری به عنوان فعالیتی انسانی تأثیری عمیق بر فضاهای جغرافیایی و جوامع محلی می‌زبان می‌نهد. این فعالیت که از آن به عنوان یک صنعت تأثیرگذار و صادرات نامرئی نام می‌برند، در دهه‌های اخیر به عنوان یک صنعت پایه به اقتصاد شهری کمک نموده است (Aminian, 2012). این بخش اقتصادی یک صنعت حیاتی مهم برای بسیاری از نواحی جهان است (Jarvis and et al, 2016). گردشگری با اتمام قرن گذشته سریعتر از تمام پیش‌بینی‌هایی که قبلاً انجام شده بود در حال رشد است و پیش‌بینی می‌شود در ۲۰ سال آینده این رشد دوبرابر شود (Budeanu, 2005).

امروزه علاوه بر اینکه گردشگری یک بازار مهم است بلکه فرایند و فاکتورهای تفریح در شهرها برای مشارکت اجتماعی و فرهنگی در محیط است که باید به صورتی عاقلانه و سنجیده محاسبه شود (Yildiz, 2013). گردشگری مزیت‌های فراوانی دارد و می‌تواند منبع مهمی برای اشتغال باشد، چراکه اشتغال در این صنعت به مهارت و کارآموزی بالایی نیاز ندارد و مردم محلی با کمی مهارت می‌توانند در مشاغل خدماتی مشغول به کار شوند (Brown, 2003). همچنین می‌توان به اشتغالزایی، تجدید حیات مناطق توسعه نیافته یا غیرصنعتی؛ نوزایی هنرها و فنون محلی و فعالیت‌های فرهنگی سنتی؛ بهبود زندگی اجتماعی و فرهنگی جامعه محلی؛ نوسازی سنت‌های معماری محلی و افزایش توجه به حفاظت از مناطق فوق‌العاده زیبایی که دارای ارزش‌های زیبایی شناختی و فرهنگی هستند اشاره کرد (Mason, 1995). گردشگری تجاری پدیده‌ای است که تأثیرات فوق‌العاده اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و شخصی دارد (Crossley & et al, 2012). بر اساس چهار دهه تحقیقات بانک جهانی، گردشگری به عنوان اهرمی قدرتمند در پارادایم توسعه مورد تأیید قرار گرفته به طوری که مروری بر مبانی نظری صنعت گردشگری، نقش این صنعت را به عنوان عاملی تأثیرگذار بر توسعه نشان می‌دهد (Donald E. Hawkins, 2006) گردشگری هر چند که نقش مثبت اقتصادی در ایجاد اشتغال و فرصت‌های جدید دارد اما با بی‌مدیریتی و غفلت نتایج منفی هم می‌تواند داشته باشد (Ashowrth, 1989). به هر حال توسعه گردشگری در یک منطقه و یا یک شهر، موجب تغییرات اجتماعی- فرهنگی آن منطقه گردیده و می‌بایست جهت جلوگیری از آثار منفی و نیز تقویت آثار مثبت آن در جامعه میزبان آسیب شناسی دقیق صورت گیرد. بدین منظور جان لی (۱۹۹۶) سه راه کلی و مکمل را برای بررسی گردشگری بر شرایط اجتماعی فرهنگی کشورهای جهان سوم ارائه می‌دهد. نخستین شیوه، برخورد گردشگر و میزبان را به صورت پدیده‌ای قابل شناسایی با شماری از پیامدهای مثبت و منفی به تصویر می‌کشد. دومین راه عبارت است از دیدگاه کارکردی عناصر مختلف جامعه جهان سومی که ممکن است تغییری را به عنوان پیامد مستقیم گردشگری، نظیر رفتار اخلاقی، زبان و بهداشت تجربه کند. سومین دیدگاه جنبه- های تغییر فرهنگی را در نظر می‌گیرد که ناشی از نفوذ گردشگری در بازننگری مهارت‌ها و رسوم سنتی، می‌باشد مانند صنایع دستی و غیره. (Lee, 1999) با رشد گردشگری نگرانی‌ها درباره اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی آن افزایش یافته است (Dodds, 2001). و می‌تواند باعث ازدحام در تفریحگاه‌ها شود. این ازدحام نیز به نوبه خود می‌تواند گردشگران و جامعه میزبان را به لحاظ روحی تحت فشار قرار دهد. در مناطقی که گردشگری فعالیت اصلی اقتصادی است (با جذب بخش قابل توجهی از نیروی کار) می‌تواند باعث کاهش رونق فعالیت‌های سنتی از جمله کشاورزی گردد. در موارد شدید، ممکن است مناطق به گردشگری وابستگی بیش از حد پیدا کنند. ممکن است هم زیستی با گردشگران که مشغول فعالیت‌های تفریحی هستند و ارزش‌های متفاوتی نیز دارند برای ساکنان که در همان زمان به کار سخت مشغول اند، دشوار باشد. این مشکل در مکان‌هایی که گردشگری فعالیتی فصلی است و ساکنان آن باید برای مدتی از سال روش زندگی خود را تغییر دهند، بیشتر است. ممکن است در مناطقی که مردم باورهای مذهبی قوی دارند، گردشگری باعث تغییر ارزش‌های اجتماعی شود و ناراضی‌هایی را در سطح ملی بدنبال داشته باشد (Mason, 2003). گردشگری همچنین می‌تواند اثرات منفی اجتماعی از قبیل اثر نمایشی، کالایی شدن فرهنگ، جابجایی، وابستگی بیش از حد به گردشگری، جرم و جنایت، فحشا و شیوع بیماری‌هایی مانند ایدز به تبع آن، رواج

مصرف مواد مخدر، تغییر در ارزش‌های مذهبی جامعه میزبان و تغییر در زبان را در پی داشته باشد (Gartner, 1996). از آنجا که در این تحقیق اثرات اجتماعی و اقتصادی بر جوامع میزبان بررسی می‌شود سعی می‌شود تا اشاره‌ای به برخی از تحقیقاتی که در این زمینه انجام شده است داشت.

نتایج تحقیق ابراهیم نیا سماکوش و همکاران (۱۳۹۲) با عنوان "ارزیابی نقش گردشگری شهری در توسعه اقتصادی و محیطی شهر بابلسر" نشان می‌دهد که گردشگری در زمینه اقتصادی، تأثیر درخور توجهی دارد و علاوه بر اشتغال زایی و درآمدزایی، سبب بالا رفتن قیمت‌ها و سوداگری زمین شده است. در زمینه زیست محیطی و کالبدی نیز ورود گردشگران به کاهش اراضی زیر کشت کشاورزی و تغییر کاربری آن‌ها، افزایش خدمات و تسهیلات کالبدی گردشگری، افزایش آلودگی و تخریب محیط زیست و سهولت دسترسی به شهر منجر شده است. بنابراین، با برنامه‌ریزی اصولی و تلاش برای استفاده بهینه از ورود گردشگران، می‌توان وضعیت اقتصادی و به تبع آن، وضعیت زیست محیطی و کالبدی شهر را بهبود بخشید.

مطیعی لنگرودی و آزادی در تحقیقی در سال ۱۳۹۲ با عنوان ارزیابی اثرات اقتصاد گردشگری از دیدگاه جامعه میزبان در تفرجگاه بند ارومیه به این نتیجه رسید که گردشگری برای ساکنان محلی تأثیرات مثبتی همچون ایجاد اشتغال برای جوانان و افزایش درآمد و آثار منفی مانند افزایش قیمت زمین را به دنبال داشته است.

محمدی یگانه و همکاران در سال ۱۳۹۲ تحقیقی با عنوان نقش گردشگری مذهبی در توسعه روستایی، با تأکید بر کیفیت زندگی و سرمایه اجتماعی مطالعه موردی؛ روستای قیچاق شهرستان میان‌دوآب انجام دادند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد گردشگری مذهبی در بین ابعاد اقتصادی، کالبدی، اجتماعی، و زیست محیطی فقط در بعد کالبدی بهبود وضعیت کیفیت زندگی خانوارهای روستاهای مطالعه شده را به همراه داشته است، همچنین، یافته‌های تحقیق در ارتباط با سرمایه اجتماعی خانوارهای روستاهای مطالعه شده نشان می‌دهد، در بعد انسجام وضعیت خانوارهای مطالعه شده بعد از گسترش گردشگری مذهبی بهبود داشته است، اما در ابعاد مشارکت و اعتماد اجتماعی، بعد از گسترش گردشگری مذهبی از سطح این ابعاد کاسته شده است.

نوری و خراسانی (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان تحلیلی بر اثرات اقتصادی، اجتماعی، و زیست محیطی توسعه گردشگری در شهرستان ساری به این نتیجه رسیدند که توسعه گردشگری آثار نامطلوبی بر محیط زیست و همچنین ابعاد اجتماعی و فرهنگی شهرستان ساری گذاشته؛ هرچند منطقه از نظر اقتصادی از گردشگری بهره‌مند شده است. ضرابی و اسلامی پریخانی در سال ۱۳۹۰ در تحقیقی با عنوان سنجش تأثیرات اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی توسعه گردشگری مطالعه موردی شهرستان مشکین شهر، به این نتیجه دست یافتند که گردشگری علاوه بر تأثیرات مثبت اقتصادی دارای پیامدهای منفی زیست محیطی نیز بوده است.

قدیمی و دیگران در سال ۱۳۸۹ در تحقیقی با عنوان بررسی نقش گردشگری در تغییرات کیفیت زندگی مقصد در دهستان کلارآباد شهرستان تنکابن به این نتیجه رسیدند که گردشگری در مقصد مطالعه شده در اقتصاد و معیشت جامعه محلی از اهمیت بالایی برخوردار است و به منزله عامل پیشران مهمی بر ابعاد متفاوت کیفیت زندگی، همچون اشتغال و درآمد و کیفیت مسکن تأثیر مثبت و بر ابعاد بهداشتی و محیطی و کیفیت سلامت تأثیر منفی داشته است.

مهدوی و همکاران (۱۳۸۷) به بررسی تأثیرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظرسنجی از روستاییان دره کن و سولقان پرداخته‌اند. نتایج بررسی نشان می‌دهد که گردشگری در زمینه اجتماعی پیامدهای مثبتی داشته و در زمینه اقتصادی در کنار اشتغال زایی و درآمدزایی اندک، موجب بالا رفتن قیمت‌ها و سوداگری زمین شده است. اما در زمینه زیست محیطی ورود گردشگری به نابودی گونه‌های گیاهی و جانوری، افزایش آلودگی، و تخریب محیط زیست منجر شده است.

روش پژوهش

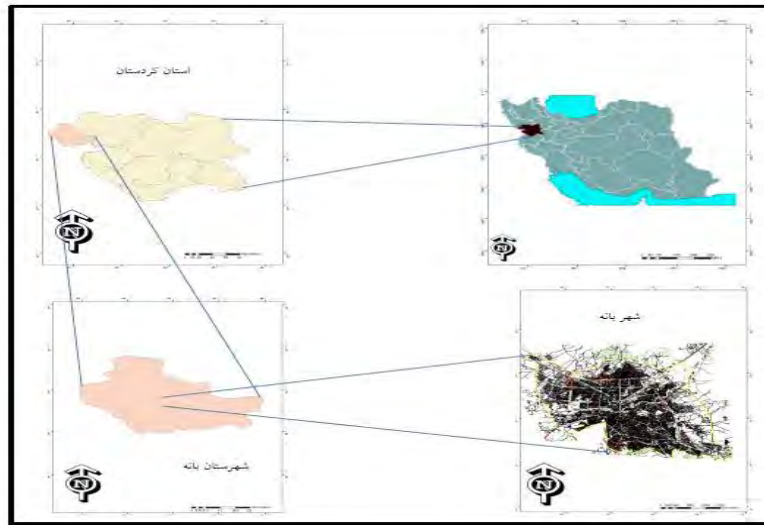
تحقیق حاضر از نوع تحقیقات اکتشافی- تحلیلی است. در این تحلیل دو نوع از داده‌های بدست آمده که عبارتند از داده‌های پرسش‌نامه‌ای و داده‌های بدست آمده از ادارات و آمارنامه‌ها (اسنادی) به دو روش مورد تحلیل قرار گرفتند. الف) داده‌های حاصل از پرسش‌نامه: به منظور سنجش میزان تأثیر گذاری گردشگری تجاری بر عوامل اقتصادی- اجتماعی در شهرهای مورد مطالعه پرسش‌نامه‌ای پنج گزینه‌ای طراحی شده تا در میان پاسخ دهندگان توزیع شود. جامعه آماری این تحقیق شامل کارشناسان و

افرادی است که در رابطه با مسائل اجتماعی و اقتصادی گردشگری در شهر بانه مشغول به کار هستند. روش نمونه‌گیری این تحقیق نیز روش نمونه‌گیری هدفمند بوده است. در این روش افرادی که برای پاسخگویی به سؤال‌های انتخاب می‌شوند بر اساس نظرات محقق و اهداف تحقیق انتخاب می‌شوند. که در این تحقیق حجم نمونه ۲۲ نفر می‌باشد. برای تحلیل این پرسش‌نامه‌ها از مدل تحلیل سلسله مراتبی (AHP) و با استفاده از نرم‌افزار Expert choice استفاده شده است. تا علاوه بر سنجش بازتاب‌های گردشگری در شهرهای مورد مطالعه به مقایسه هریک از متغیرهای اصلی تحقیق پرداخته و در نهایت شاخص‌های موجود را مورد سنجش قرارداد تا میزان تأثیرپذیری هریک از شاخص‌های مورد نظر را از گردشگری مورد ارزیابی قرار داده و وزن هریک از آن‌ها را نسبت به یکدیگر محاسبه نمود. با توجه به ویژگی مدل AHP، پس از محاسبه وزن نهایی معیارها و زیر معیارها آن‌ها را با همدیگر مقایسه نموده و میزان تأثیرپذیری هریک از آن‌ها را از گردشگری مورد محاسبه قرار داده‌ایم.

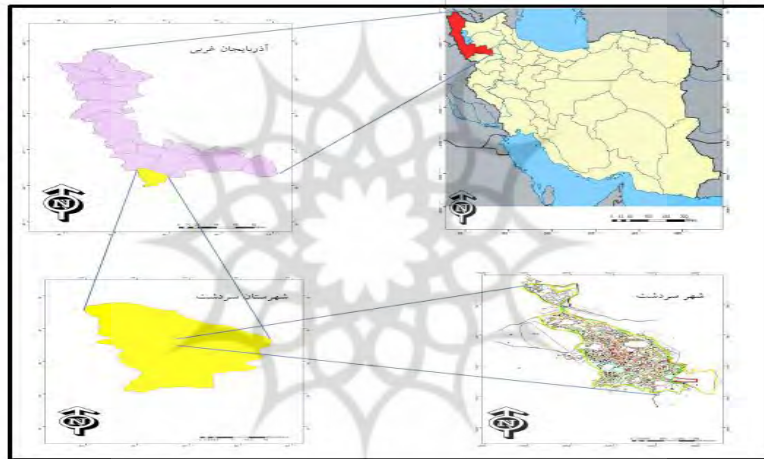
ب) داده‌های بدست آمده از ادارات مربوطه و آمارنامه‌ها: بخش دوم داده‌های تحقیق، داده‌هایی هستند که به روش اسنادی و میدانی جمع‌آوری شده‌اند. اطلاعات مربوط به افزایش جمعیت، مهاجران وارد شده، ترافیک و آمارهای اقتصادی مانند اشتغال، قیمت زمین، قیمت اجاره مغازه، مبادلات بازرگانی خارجی بدست آمده نیز با روش همبستگی پیرسون مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. که به وسیله این آزمون نیز رابطه متغیر گردشگری (گردشگران ورودی) با هریک از متغیرهای دیگر تحقیق (جمعیت، مهاجرت، ترافیک، رشد اقتصادی) مورد سنجش قرار گرفته است.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهر بانه در شمال غربی ایران و استان کردستان در ۲۰ کیلومتری مرز عراق واقع شده است (شکل ۱). این شهر پس از جنگ ایران و عراق از رشد جمعیتی بالایی برخوردار بوده و در فاصله سالهای ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ رشد جمعیت این شهر ۲/۶ درصد بوده است (Statistical Center of Iran, 2011). مساحت این شهر ۱۳۱۸ هکتار بوده و جمعیت آن بر اساس آمارهای رسمی ایران در سال ۱۳۹۰، ۸۵۶۸۰ نفر بوده است. ایجاد مناطق آزاد و ویژه تجاری در کردستان با هدف توسعه استان مطرح و پیگیری شده است اما ایجاد این مناطق بدون فراهم کردن زیرساخت‌ها ممکن است به نتیجه مورد نظر منتهی نشود. در واقع هدف پایه گذاران مناطق آزاد، آزمون تئوری اقتصاد آزاد در بخش‌هایی از کشور بود که مایه‌های پیشرفت در آن‌ها دیده می‌شد. در ایران هم شکل گیری مناطق آزاد تجاری به پیشنهاد تئوری پردازان اقتصاد دولتی صورت گرفت تا گریزگاهی برای اقتصاد بسته دولتی باشد. در سال‌های ۱۳۶۷ و ۱۳۶۸ ضربه‌پذیری اقتصاد کشور از صادرات نفتی، به طور محسوس مورد توجه قرار گرفت. بانه یکی از شهرهای زیبای استان کردستان که کوه آرابا به همراه جنگلهای زیبای اطراف آن زیبایی خاصی به شهر بخشیده است به طوریکه بیشتر مسافران با انگیزه خرید کالا و دیدن مناظر کوهستانی اطراف این شهر به این شهر مسافرت می‌کنند موقعیت مرزی این شهر، دسترسی به مراکز عمده جمعیتی و اشتغال به واردات غیررسمی از طریق مرز عراق که شغل اصلی مردم این شهر را به خود اختصاص داده است، باعث شده تا افراد زیادی به قصد خرید و شرکت در بازارهای تجاری این شهر سالانه به بانه مراجعه کنند. شهرستان سردشت هم یکی دیگر از شهرهای مرزی در جنوب غربی استان آذربایجان غربی است. طرح تبدیل این شهرستان به شهر آزاد تجاری - گردشگری صلح پس از تأیید استاندار آذربایجان غربی، در اختیار کمیسیون اقتصادی مجلس قرار گرفته است. وسعت آن در حدود ۱۴۱۱/۳ کیلومتر مربع بوده و از شمال به شهرستان پیرانشهر، از جنوب به بانه، از شمال غرب به مهاباد و از شرق به بوکان و از غرب به کردستان عراق محدود شده است. شهر سردشت تا پیش از ۱۳۰۰ شمسی یک روستا بوده است. اما می‌توان گفت که از سال ۱۳۰۰ به بعد و با ایجاد اولین پادگان نظامی در دوره رضاشاه و مرکزیت یافتن سیاسی و نظامی آن به یک شهر تبدیل گردید. فرهنگ زندگی مردم سردشت در طول ۸ دهه گذشته در نتیجه فرآیند نوسازی و تغییرات اجتماعی تا حد زیادی دگرگون شده است (Mohammadpour, 2010).

شکل ۳. موقعیت جغرافیایی بانه (Source: Road and urban development organization)

شکل ۴. موقعیت جغرافیایی سردشت (Source: Provincial Governor of Azerbaijan)

یافته‌ها و بحث

با توجه به آمارهای رسمی که در این باره منتشر شده است آمار گردشگران از سال ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۵ رشد نسبتاً بالایی داشته است. اگرچه در برخی از سال‌ها با فراز و نشیب روبرو بوده اما تعداد گردشگران وارد شده به بانه نسبت به دیگر شهرهای استان کردستان از رقم بالاتری برخوردار بوده و بیشترین تعداد مسافران ورودی را به خود اختصاص داده است. اما در شهر سردشت تعداد مسافران وارد شده به آن شهر از میزان مسافران ورودی به بانه بسیار کمتر بوده است.

جدول ۱. مسافران وارد شده به شهرهای بانه و سردشت از سال ۸۴ الی ۹۵

سال	۶ ماهه اول سال (از اول فروردین لغایت پایان شهریور)	
	بانه	سردشت
۸۴	۵۸۰۰۰۰	-
۸۵	۱۰۰۰۰۰۰	-
۸۶	۱۷۰۰۰۰۰	-
۸۷	۲۵۰۰۰۰۰	-

-	۳۱۰۰۰۰۰	۸۸
۷۲۰۰۰	۲۴۵۷۰۰۰	۸۹
۶۵۰۰۰	۲۶۰۰۰۰۰	۹۰
۷۲۰۰۰	۲۵۰۰۰۰۰	۹۱
۷۶۰۰۰	۲۷۵۰۰۰۰	۹۲
۶۷۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰	۹۳
۵۴۰۰۰	۲۶۰۰۰۰۰	۹۴
۵۸۰۰۰	۲۶۰۰۰۰۰	۹۵

Source: The cultural heritage, handicrafts and tourism organization

به عبارتی از نظر مسافران وارد شده به شهرهای بانه و سردشت تفاوت محسوسی میان دو شهر مشاهده می‌شود. در حالیکه هر دو شهر از نظر موقعیت جغرافیایی در منطقه‌ای مرزی و با ویژگی‌های طبیعی و انسانی مشابه واقع شده‌اند اما میزان رشد شهر بانه از حیث تعداد مسافران وارد شده به آن بسیار بیشتر از شهر سردشت و البته بنا به اظهار سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان کردستان بیشترین تعداد مسافر را به خود اختصاص داده است.

جدول (۲)، میزان تأثیرگذاری گردشگری در شهر بانه را از نظر اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی نشان می‌دهد. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که پاسخگویان معتقدند گردشگری تأثیرات اقتصادی بیشتری نسبت به تأثیرات اجتماعی - فرهنگی بر شهر بانه نهاده است.

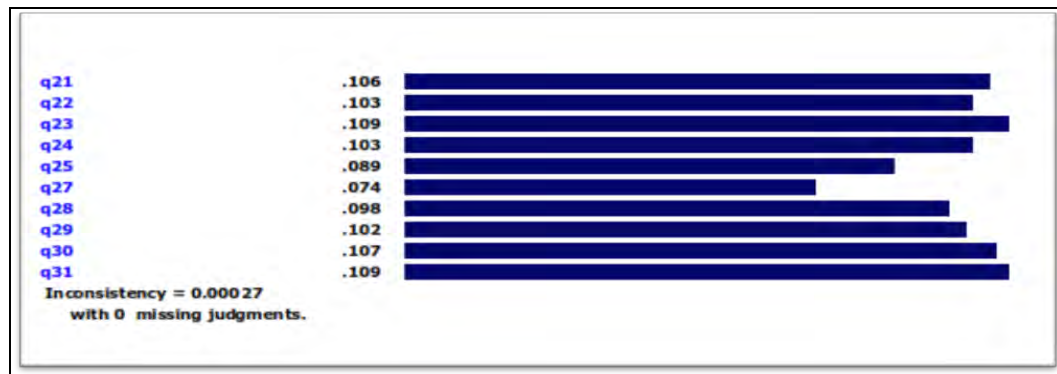
جدول ۲. وزن کلی معیارهای اصلی بدست آمده در Expert Choice در شهر بانه

معیار	باتاب اقتصادی	بازتاب اجتماعی - فرهنگی
وزن	۰/۲۷۴	۰/۱۳۰
جمع	۱	
ضریب سازگاری	۰/۱۷	

جدول ۳. وزن زیرمعیارهای مربوط به بازتاب اقتصادی گردشگری تجاری در شهر بانه

معیار	اهمیت یافتن پول در مراودات اجتماعی و فرهنگی	افزایش شغلهایی مانند رستوران داری، کار در هتل، کار در مراکز تفریحی	افزایش شغلهایی که به صورت غیرمستقیم با گردشگری در ارتباط هستند مانند مغازه داری، دستفروشی، حمل اجناس و کالاهای قاچاق
وزن	۰/۱۰۶	۰/۱۰۳	۰/۱۰۹
معیار	افزایش درآمد	افزایش میزان هزینه های تفریحی از سهم درآمد خانوار	برابری در دستیابی به درآمدهای حاصل از گردشگری
وزن	۰/۱۰۳	۰/۰۸۹	۰/۰۷۴
معیار	تحرك طبقات اقتصادی (تغییر در طبقات)	افزایش قیمت مواد غذایی	افزایش اجاره خانه
وزن	۰/۰۹۸	۰/۱۰۲	۰/۱۰۷
معیار	افزایش اجاره مغازه		
وزن	۰/۱۰۹		
جمع	۱		
ضریب سازگاری	۰/۰۰۲۷		

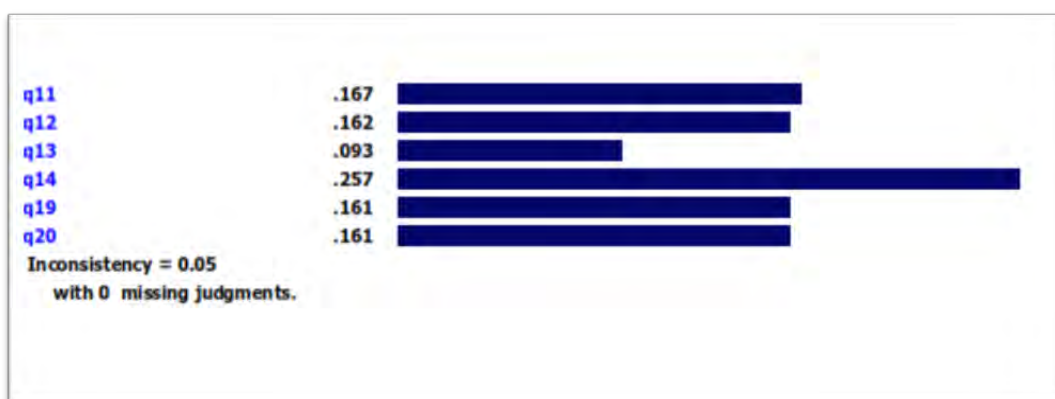

شکل ۳. وزن زیرمعیارهای بازتاب اقتصادی گردشگری در بانه

ضریب سازگاری این معیارها نیز کمتر از $0/1$ بوده و مورد قبول AHP می باشد. در بخش مرتبط با زیرمعیارهای بازتاب اقتصادی نیز انتظار این است که گردشگری رونق اقتصادی نسبتاً خوبی را در سطح شهر پدید آورده باشد. می توان در این بخش انتظار داشت دو دسته بازتاب منفی و مثبت را در رابطه با گردشگری مشاهده نمود. گردشگری باعث افزایش اشتغال و درآمد در سطح شهر شده است. افزایش اشتغال غیرمستقیم (مانند اشتغال در ساختمان سازی و حمل و نقل و...) ناشی از گردشگری با وزن $0/109$ مهمترین بازتاب مثبت گردشگری در سطح شهر بوده و پس از آن افزایش درآمد و افزایش اشتغال مستقیم در رابطه با گردشگری مهمترین پیامدهای مثبت گردشگری بوده اند. اما افزایش قیمت اجاره مغازه با وزن $0/109$ ، افزایش قیمت اجاره خانه با وزن $0/107$ و افزایش قیمت مواد غذایی با وزن $0/102$ نیز مهمترین بازتابهای منفی و یا تورم زای گردشگری بر اساس ادراک کارشناسان در سطح شهر بانه بوده اند. همچنین در رابطه با سؤال برابری در دستیابی به درآمدهای حاصل از گردشگری نیز باید اشاره کرد این سؤال در نتایج تحلیل کمترین وزن را به خود اختصاص داده و در رتبه آخر قرار دارد که نشانگر این است که گردشگری عامل توزیع برابر درآمدهای این بخش در بین مردم نبوده است. در واقع با توجه به ادراک کارشناسان متوجه می شویم که گردشگری علیرغم توان تأثیر گذاری بالایی اقتصادی هنوز نتوانسته است که تغییرات اساسی را در اقتصاد این شهر بوجود بیاورد و درآمدهای حاصل از آن نیز به شیوه ای برابر در میان اقشار مختلف مردم توزیع نشده است.

جدول ۴. وزن زیرمعیارهای مربوط به بازتابهای اجتماعی- فرهنگی گردشگری در شهر بانه

معیار	مهاجرت به شهر	افزایش جمعیت	افزایش زیرساختهای فرهنگی مانند سینما، فرهنگسرا، گالریها و غیره
وزن	0/167	0/162	0/093
معیار	اهمیت یافتن مسائل مادی (کالایی شدن فرهنگ)	تغییر لباس	تغییر آداب و رسوم
وزن	0/257	0/161	0/161
جمع	1		
ضریب سازگاری	0/05		

شکل ۴. وزن زیرمعیارهای مربوط به بازتاب اجتماعی - فرهنگی گردشگری در بانه

ضریب سازگاری این معیار نیز کمتر از ۰/۱ می‌باشد و در مدل AHP قابل قبول می‌باشد. در بخش مربوط به معیارهای اجتماعی - فرهنگی کالایی شدن فرهنگ با وزن ۰/۲۵۷ رتبه یکم را دارا می‌باشد بدین معنی که گردشگری و رشد مراودات اقتصادی در شهر بانه باعث افزایش اهمیت مسائل مادی در مراودات اجتماعی شده است. بر اساس ادراک کارشناسان رشد ناگهانی اقتصادی در شهر بانه که تا اندازه بسیار زیادی با اقتصاد مرزی و در نهایت گردشگری تجاری در رابطه است فرهنگ و ویژگی‌های فرهنگی چهره‌ای مادی به خود گرفته‌اند. ویژگی‌های مادی در مراودات اجتماعی مردم افزایش یافته است. پس از آن نیز مهاجرت به شهر رتبه دوم با وزن ۰/۱۶۷ را دارای می‌باشد که نشان‌دهنده نقش گردشگری تجاری در جذب جمعیت به سوی شهر بانه می‌باشد و در این زمینه نیز گردشگری نقش مؤثری را در افزایش میزان مهاجرت به سوی شهر بانه داشته است. همچنین افزایش جمعیت ناشی از گردشگری نیز طی سال‌های اخیر تا اندازه زیادی به اقتصاد گردشگری رفته یافته شهر مرتبط است در رتبه سوم مهمترین بازتاب‌های اجتماعی - فرهنگی گردشگری بوده است. اما در زمینه افزایش زیرساخت‌های فرهنگی در شهر بانه هنوز گردشگری آنچنانکه لازم است نتوانسته باعث رشد در این بخش شود و بر اساس نظر پاسخ دهندگان وزن این معیار ۰/۰۹۳ می‌باشد.

رابطه رشد گردشگری تجاری و رشد جمعیت در شهر بانه

نتایج بدست آمده در جدول (۵)، گویای این نکته است که مقدار همبستگی پیرسون برای دو متغیر برابر است با ۰/۲۶۰ که نشان دهنده همبستگی نسبتاً ضعیفی بین دو متغیر رشد گردشگری تجاری و رشد جمعیت است و علامت مثبت آن نیز نشان دهنده رابطه مستقیم (مثبت) بین دو متغیر است یعنی با افزایش رشد گردشگری تجاری، رشد جمعیت افزایش می‌یابد و با کاهش رشد گردشگری تجاری، رشد جمعیت نیز کاهش می‌یابد و همچنین میزان معناداری $p=0/006$ نیز چون کوچکتر از ۰/۰۵ است که می‌توان فرضیه صفر را که بیانگر عدم رابطه بین دو متغیر بود رد کرد و فرضیه تحقیق را که بیانگر رابطه معنادار و مستقیمی بین دو متغیر رشد گردشگری تجاری و رشد جمعیت بود را تأیید کرد.

جدول ۵. بررسی رابطه بین رشد گردشگری تجاری و رشد جمعیت در شهر بانه

متغیر مستقل	متغیر وابسته	پیرسون	معناداری
رشد گردشگری تجاری	رشد جمعیت	۰/۲۶۰	۰/۰۰۶

رابطه رشد گردشگری تجاری و رشد مهاجرین در شهر بانه

نتایج بدست آمده در جدول (۶) گویای این نکته است که مقدار همبستگی پیرسون برای دو متغیر برابر است با ۰/۳۴۷ که نشان دهنده همبستگی نسبتاً متوسطی بین دو متغیر رشد گردشگری تجاری و رشد مهاجرین است و علامت مثبت آن نیز نشان دهنده رابطه مستقیم (مثبت) بین دو متغیر است یعنی با افزایش رشد گردشگری تجاری، رشد مهاجرین افزایش می‌یابد و همچنین میزان

معناداری $p=0/001$ نیز چون کوچکتر از $0/05$ است که می‌توان فرضیه صفر را که بیانگر عدم رابطه بین دو متغیر بود رد کرد و فرضیه تحقیق را که بیانگر رابطه معنادار و مستقیمی بین دو متغیر رشد گردشگری تجاری و رشد مهاجرین بود را تأیید کرد.

جدول ۶. بررسی رابطه بین رشد گردشگری تجاری و مهاجرت در شهر بانه

متغیر مستقل	متغیر وابسته	پیرسون	معناداری
رشد گردشگری تجاری	رشد مهاجرین	۰/۳۴۷	۰/۰۰۱

بررسی رابطه رشد گردشگری تجاری و رشد اقتصادی در شهر بانه

نتایج بدست آمده در جدول (۷) گویای این نکته است که مقدار همبستگی پیرسون برای دو متغیر برابر است با $0/431$ که نشان دهنده همبستگی نسبتاً متوسطی بین دو متغیر رشد گردشگری تجاری و رشد اقتصادی است و علامت مثبت آن نیز نشان دهنده رابطه مستقیم (مثبت) بین دو متغیر است یعنی با افزایش رشد گردشگری تجاری، رشد اقتصادی نیز افزایش می‌یابد و همچنین میزان معناداری $p=0/000$ نیز چون کوچکتر از $0/05$ است که می‌توان فرضیه صفر را که بیانگر عدم رابطه بین دو متغیر بود رد کرد و فرضیه تحقیق را که بیانگر رابطه معنادار و مستقیمی بین دو متغیر رشد گردشگری تجاری و رشد اقتصادی بود را تأیید کرد.

جدول ۷. بررسی رابطه بین رشد گردشگری تجاری و رشد اقتصادی در شهر بانه

متغیر مستقل	متغیر وابسته	پیرسون	معناداری
رشد گردشگری تجاری	رشد اقتصادی	۰/۴۳۱	۰/۰۰۰

تأثیرات اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی گردشگری در سردشت

در جدول (۸) مشاهده می‌شود که با توجه به نتایج تحلیل صورت گرفته بر اساس پاسخ‌های پاسخ دهنده‌گان مهمترین بازتاب گردشگری در شهر سردشت برخلاف شهر بانه که بازتاب اقتصادی بود بازتاب اجتماعی- فرهنگی می‌باشد. که در واقع نشان می‌دهد که تغییرات شاخص‌های فرهنگی - اجتماعی در شهر سردشت از تغییرات اقتصادی بیشتر و گردشگری برخلاف انتظار بر شاخص‌های اجتماعی تأثیر بیشتری گذاشته است.

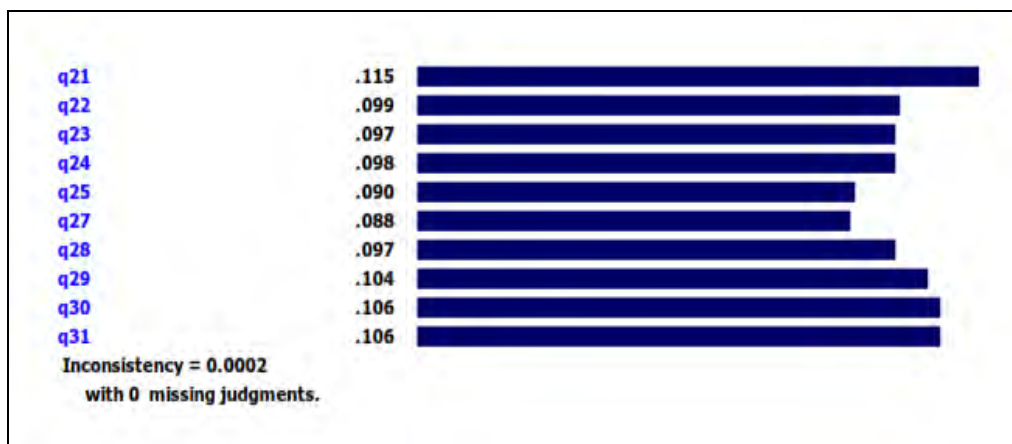
جدول ۸. وزن کلی معیارهای اصلی بدست آمده با مدل AHP در شهر سردشت

معیار	بازتاب اقتصادی	بازتاب اجتماعی- فرهنگی
وزن	۰/۲۴۷	۰/۲۵۴
جمع	۱	
ضریب سازگاری	۰/۰۰۱	

نتایج تحلیل شاخص‌های اقتصادی

بررسی نظرات پاسخ دهنده‌گان به پرسش‌نامه در شهر سردشت و تحلیل آن با مدل AHP نشان‌دهنده این مطلب است که مهمترین اثر اقتصادی گردشگری در شهر سردشت اهمیت یافتن پول در مراودات اجتماعی است که وزن آن $0/115$ می‌باشد. پس از آن افزایش اجاره خانه و افزایش اجاره مغازه با وزن $0/106$ رتبه دوم را به خود اختصاص داده‌اند. در این شهر اثرات گردشگر از جمله افزایش درآمد و افزایش اشتغال براساس نظرات پاسخ دهنده‌گان کمتر از شاخص‌های دیگر بوده اند که ذکر شدند و وزن آن‌ها $0/098$ و $0/099$ بوده است. برابری در دستیابی به درآمدهای حاصل از گردشگری همانند شهر بانه، کمترین وزن را به خود

اختصاص داده است که وزن آن $0/088$ بوده است و نشان دهنده این امر است که گردشگری به دلیل ماهیت برنامه‌ریزی نشده خود در این شهر نتوانسته به صورت برابر باعث افزایش درآمد طبقات مختلف اجتماعی شود.

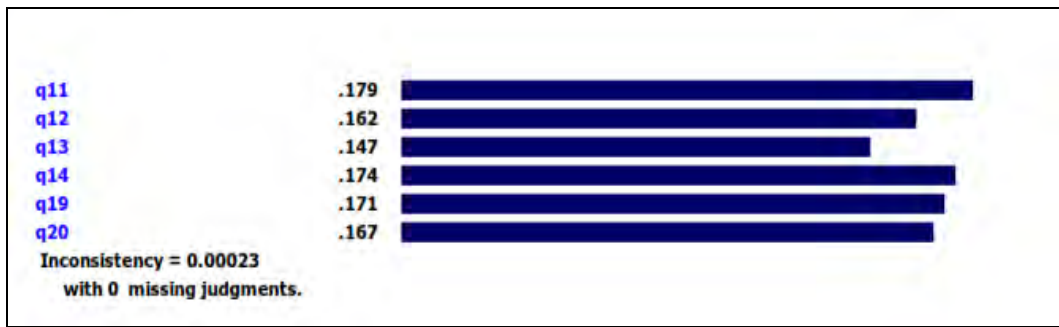
شکل ۵. وزن زیرمعیارهای بازتاب اقتصادی گردشگری در سردشت

جدول ۹. وزن زیرمعیارهای بازتاب اقتصادی گردشگری در سردشت

معیار	اهمیت یافتن پول در مراودات اجتماعی و فرهنگی	افزایش شغل‌هایی مانند رستوران داری، کار در هتل، کار در مراکز تفریحی	افزایش شغل‌هایی که به صورت غیرمستقیم با گردشگری در ارتباط هستند مانند مغازه داری، دستفروشی، حمل اجناس و کالاهای قاچاق
وزن	0/115	0/099	0/097
معیار	افزایش درآمد	افزایش میزان هزینه‌های تفریحی از سهم درآمد خانوار	برابری در دستیابی به درآمدهای حاصل از گردشگری
وزن	0/098	0/090	0/088
معیار	تحرك طبقات اقتصادی (تغییر در طبقات)	افزایش قیمت مواد غذایی	افزایش اجاره خانه
وزن	0/097	0/104	0/106
معیار		افزایش اجاره مغازه	
وزن		0/106	
جمع		1	
ضریب سازگاری		0/0002	

تحلیل شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی

با توجه به جدول (۱۱) نیز مهمترین اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری در شهر سردشت در بین زیرمعیارهای بازتاب فرهنگی گردشگری مهاجرت به شهر دارای وزن $0/179$ بوده است و از نظر پاسخ دهندگان به پرسش‌نامه افزایش مهاجرت به شهر مهمترین بازتاب اجتماعی گردشگری در شهر سردشت می‌باشد. اما افزایش زیرساخت‌های فرهنگی با وزن $0/147$ دارای کمترین وزن بوده و به عبارتی بر اساس نظر پاسخ دهندگان افزایش زیرساخت‌های فرهنگی رتبه آخر را در میان بازتاب‌های فرهنگی گردشگری دارد. به عبارتی گردشگری نتوانسته است باعث افزایش زیرساخت‌های فرهنگی مانند سینما و فرهنگسرا و گالری‌های در سطح شهر شود. این امر در مورد شهر بانه نیز صادق است و گردشگری نقش اندکی در افزایش زیرساخت‌های فرهنگی داشته است. همچنین گردشگری باعث اهمیت یافتن مسائل مادی شده و این شاخص رتبه دوم را با وزن $0/174$ داشته است.

شکل ۹. وزن زیرمعیارهای بازتاب اجتماعی - فرهنگی گردشگری در سردشت

جدول ۱۱. وزن زیرمعیارهای بازتاب اجتماعی - فرهنگی گردشگری در سردشت

معیار	مهاجرت به شهر	افزایش جمعیت	افزایش زیرساخت های فرهنگی مانند سینما، فرهنگسرا، گالری ها و غیره
وزن	۰/۱۷۹	۰/۱۶۲	۰/۱۴۷
معیار	اهمیت یافتن مسائل مادی	تغییر لباس	تغییر آداب و رسوم
وزن	۰/۱۷۴	۰/۱۷۱	۰/۱۶۷
جمع	۱		
ضریب سازگاری	۰/۰۰۰۲۳		

رابطه رشد گردشگری تجاری و رشد جمعیت در شهر سردشت

این بخش همانند بخش قبلی در شهر بانه بر اساس آمار و اطلاعات میدانی و اسنادی که از شهر سردشت به دست آمده است با استفاده از روش همبستگی پیرسون تحلیل شده تا رابطه گردشگری با تغییرات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مشخص شود. نتایج بدست آمده در جدول (۱۲)، گویای این نکته است که مقدار همبستگی پیرسون برای دو متغیر برابر است با ۰/۲۴۹ که نشان دهنده همبستگی نسبتاً ضعیفی بین دو متغیر رشد گردشگری تجاری و رشد جمعیت است و علامت مثبت آن نیز نشان دهنده رابطه مستقیم (مثبت) بین دو متغیر است یعنی با افزایش رشد گردشگری تجاری، رشد جمعیت افزایش می یابد و با کاهش رشد گردشگری تجاری، رشد جمعیت نیز کاهش می یابد و همچنین میزان معناداری $p = ۰/۰۰۴$ نیز چون کوچکتر از ۰/۰۵ است که می توان فرضیه صفر را که بیانگر عدم رابطه بین دو متغیر بود رد کرد و فرضیه تحقیق را که بیانگر رابطه معنادار و مستقیمی بین دو متغیر رشد گردشگری تجاری و رشد جمعیت بود را تأیید کرد.

جدول ۱۲. بررسی رابطه بین رشد گردشگری تجاری و رشد جمعیت در شهر سردشت

متغیر مستقل	متغیر وابسته	پیرسون	معناداری
رشد گردشگری تجاری	رشد جمعیت	۰/۲۴۹	۰/۰۰۴

رابطه رشد گردشگری تجاری و رشد مهاجرین

نتایج بدست آمده در جدول (۱۳) گویای این نکته است که مقدار همبستگی پیرسون برای دو متغیر برابر است با ۰/۳۶۷ که نشان دهنده همبستگی نسبتاً متوسطی بین دو متغیر رشد گردشگری تجاری و رشد مهاجرین است و علامت مثبت آن نیز نشان دهنده رابطه مستقیم (مثبت) بین دو متغیر است یعنی با افزایش رشد گردشگری تجاری، رشد مهاجرین افزایش می یابد و همچنین میزان معناداری $p = ۰/۰۰۱$ نیز چون کوچکتر از ۰/۰۵ است که می توان فرضیه صفر را که بیانگر عدم رابطه بین دو متغیر بود رد کرد و فرضیه تحقیق را که بیانگر رابطه معنادار و مستقیمی بین دو متغیر رشد گردشگری تجاری و رشد مهاجرین بود را تأیید کرد.

جدول ۱۳. بررسی رابطه بین رشد گردشگری تجاری و مهاجرت

متغیر مستقل	متغیر وابسته	پیرسون	معناداری
رشد گردشگری تجاری	رشد مهاجرین	۰/۳۶۷	۰/۰۰۱

رابطه رشد گردشگری تجاری و رشد اقتصادی

نتایج بدست آمده در جدول (۱۴) گویای این نکته است که مقدار همبستگی پیرسون برای دو متغیر برابر است با $0/371$ که نشان دهنده همبستگی نسبتاً متوسطی بین دو متغیر رشد گردشگری تجاری و رشد اقتصادی است و علامت مثبت آن نیز نشان دهنده رابطه مستقیم (مثبت) بین دو متغیر است یعنی با افزایش رشد گردشگری تجاری، رشد اقتصادی نیز افزایش می‌یابد و همچنین میزان معناداری $p = 0/001$ نیز چون کوچکتر از $0/05$ است که می‌توان فرضیه صفر را که بیانگر عدم رابطه بین دو متغیر بود رد کرد و فرضیه تحقیق را که بیانگر رابطه معنادار و مستقیمی بین دو متغیر رشد گردشگری تجاری و رشد اقتصادی بود را تأیید کرد.

جدول ۱۴. بررسی رابطه بین رشد گردشگری تجاری و رشد اقتصادی در شهر سردشت

متغیر مستقل	متغیر وابسته	پیرسون	معناداری
رشد گردشگری تجاری	رشد اقتصادی	۰/۳۷۱	۰/۰۰۱

با توجه به جدول (۱۵) از مقایسه تأثیرات گردشگری بر شهرهای مورد مطالعه مشخص می‌شود که تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند در شهر بانه که دارای سابقه بیشتر و البته میزان مسافران ورودی بیشتری نسبت به شهر سردشت است اشتغال غیر مستقیم و افزایش اجاره مغازه رتبه اول تأثیرات گردشگری را دارند ولی در شهر سردشت اهمیت یافتن پول در مرادات اجتماعی رتبه اول را دارد. افزایش اجاره مغازه و اجاره خانه از پیامدهای گردشگری است که در هر دو شهر تقریباً در شرایط یکسانی قرار دارند. همچنین تحرک طبقات اقتصادی، افزایش میزان هزینه‌های تفریحی از درآمد خانوار و برابری در دستیابی به درآمدهای حاصل از رشد گردشگری در هر دو شهر در شرایط یکسانی قرار دارند و بر اساس رتبه در هر دو شهر تقریباً به یک شکل از گردشگری تأثیر پذیرفته‌اند.

جدول ۱۵. مقایسه اثرات گردشگری تجاری بر شاخص‌های اقتصادی در شهرهای مورد مطالعه بر اساس رتبه

رتبه	شهر سردشت		شهر بانه	
	شاخص	وزن	شاخص	وزن
۱	اهمیت یافتن پول در مرادات اجتماعی و فرهنگی	۰/۱۱۵	افزایش شغل‌هایی که به صورت غیرمستقیم با گردشگری در ارتباط هستند مانند مغازه داری، دستفروشی، حمل اجناس و کالاهای قاچاق و (افزایش اجاره مغازه)	۰/۱۰۹
۲	افزایش اجاره خانه و افزایش اجاره مغازه	۰/۱۰۶	افزایش اجاره خانه	۰/۱۰۷
۳	افزایش قیمت مواد غذایی	۰/۱۰۴	اهمیت یافتن پول در مرادات اجتماعی و فرهنگی	۰/۱۰۶
۴	افزایش شغل‌هایی مانند رستوران داری، کار در هتل، کار در مراکز تفریحی	۰/۰۹۹	افزایش درآمد و افزایش شغل‌هایی مانند رستوران داری، کار در هتل، کار در مراکز تفریحی	۰/۱۰۳
۵	افزایش درآمد	۰/۰۹۸	افزایش قیمت مواد غذایی	۰/۱۰۲
۶	افزایش شغل‌هایی که به صورت غیرمستقیم با گردشگری در ارتباط هستند مانند مغازه داری، دستفروشی، حمل اجناس و کالاهای قاچاق	۰/۰۹۷	تحرک طبقات اقتصادی (تغییر در طبقات)	۰/۰۹۸
۷	تحرک طبقات اقتصادی (تغییر در طبقات)	۰/۰۹۷		
۸	افزایش میزان هزینه‌های تفریحی از سهم درآمد خانوار	۰/۰۹۰	افزایش میزان هزینه‌های تفریحی از سهم درآمد خانوار	۰/۰۸۹
۹	برابری در دستیابی به درآمدهای حاصل از گردشگری	۰/۰۸۸	برابری در دستیابی به درآمدهای حاصل از گردشگری	۰/۰۷۴

در جدول (۱۶) مشاهده می‌شود که در شهر بانه اهمیت یافتن مسائل مادی رتبه اول تأثیرات گردشگری را داشته و در شهر سردشت مهاجرت به شهر رتبه اول را دارد. تغییر لباس و تغییر آداب و رسوم نیز تقریباً در هر دو شهر در رتبه‌های مشابهی قرار دارند و افزایش زیرساخت‌های فرهنگی در هر دو شهر در رتبه آخر جای دارد.

جدول ۱۶. مقایسه اثرات گردشگری تجاری بر شاخص‌های فرهنگی در شهرهای مورد مطالعه بر اساس رتبه

رتبه	شهر سردشت		شهر بانه	
	شاخص	وزن	شاخص	وزن
۱	مهاجرت به شهر	۰/۱۷۹	اهمیت یافتن مسائل مادی	۰/۲۵۷
۲	اهمیت یافتن مسائل مادی	۰/۱۷۴	مهاجرت به شهر	۰/۱۶۷
۳	تغییر لباس	۰/۱۷۱	افزایش جمعیت	۰/۱۶۲
۴	تغییر آداب و رسوم	۰/۱۶۹	تغییر آداب و رسوم و تغییر لباس	۰/۱۶۱
۵	افزایش جمعیت	۰/۱۶۲	افزایش زیرساخت‌های فرهنگی مانند سینما، فرهنگسرا، گالری‌ها و غیره	۰/۰۹۳
۶	افزایش زیرساخت‌های فرهنگی مانند سینما، فرهنگسرا، گالری‌ها و غیره	۰/۱۴۷	-	-

در جدول (۱۷) از مقایسه نتایج تحلیل پیرسون برای متغیرهای رشد اقتصادی، رشد مهاجرت به شهر و رشد جمعیت مشاهده می‌شود که مقدار بدست آمده مثبت و نشانگر رابطه‌ای مثبت میان گردشگری و این متغیرها می‌باشد. به عبارتی گردشگری از عوامل تأثیر گذار بر رشد اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی این شهرها می‌باشد. اگرچه مقادیر بدست آمده برای شهرها نشانگر تأثیر متفاوت گردشگری بر آن‌ها می‌باشد. گردشگری در شهر بانه تأثیر اقتصادی بیشتری داشته ولی در شهر سردشت تأثیر گردشگری بر رشد مهاجرت نسبت به بانه بیشتر بوده است. در روند افزایش جمعیت نیز، گردشگری تأثیر بیشتری را در شهر بانه بر جای گذاشته است.

جدول ۱۷. مقایسه نتایج تحلیل بازتاب‌های اقتصادی و اجتماعی گردشگری در شهرهای مورد مطالعه به روش پیرسون

متغیر مستقل	متغیر وابسته	پیرسون		معناداری	
		بانه	سردشت	بانه	سردشت
رشد گردشگری تجاری	رشد اقتصادی	۰/۴۳۱	۰/۳۷۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱
رشد گردشگری تجاری	رشد مهاجرت به شهر	۰/۳۴۷	۰/۳۶۷	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱
رشد گردشگری تجاری	رشد جمعیت	۰/۲۶۰	۰/۲۴۹	۰/۰۰۶	۰/۰۰۴

نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های تحقیق مشخص می‌شود که گردشگری تأثیرات اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی مختلفی را بر نواحی شهری مورد مطالعه گذاشته است. نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که از نظر مسافران وارد شده به شهرهای بانه و سردشت تفاوت محسوسی میان دو شهر مشاهده می‌شود. در حالیکه هر دو شهر از نظر موقعیت جغرافیایی در منطقه ای مرزی و با ویژگی‌های طبیعی و انسانی مشابه واقع شده اند اما میزان رشد شهر بانه از حیث تعداد مسافران وارد شده به آن بسیار بیشتر از شهر سردشت و البته بنا به اظهار سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان کردستان بیشترین تعداد مسافر را به خود اختصاص داده است. گردشگری و رشد مراودات اقتصادی در شهر بانه باعث افزایش اهمیت مسائل مادی در مراودات اجتماعی شده است. بر اساس ادراک کارشناسان رشد ناگهانی اقتصادی در شهر بانه که تا اندازه بسیار زیادی با اقتصاد مرزی و در نهایت گردشگری تجاری در رابطه است فرهنگ و ویژگی‌های فرهنگی چهره‌ای مادی به خود گرفته‌اند. پس از آن نیز مهاجرت به شهر رتبه دوم با وزن ۰/۱۶۷ را دارا می‌باشد که نشان دهنده نقش گردشگری تجاری در جذب جمعیت به سوی شهر بانه است. افزایش جمعیت ناشی از گردشگری نیز طی سال‌های اخیر تا اندازه زیادی به اقتصاد گردشگری رفته یافته شهر مرتبط است در رتبه سوم مهمترین بازتاب‌های اجتماعی- فرهنگی گردشگری بوده است. اما در زمینه افزایش زیرساخت‌های فرهنگی در شهر بانه هنوز گردشگری آنتچنانکه لازم است نتوانسته باعث رشد در این بخش شود و بر اساس نظر پاسخ دهندگان وزن این معیار ۰/۰۹۳ می‌باشد. مقایسه تأثیرات گردشگری بر شهرهای مورد مطالعه مشخص می‌شود که تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند در شهر بانه که دارای سابقه بیشتر و البته میزان مسافران ورودی بیشتری نسبت به شهر سردشت است اشتغال غیر مستقیم و افزایش اجاره مغازه رتبه اول تأثیرات گردشگری را دارند ولی در شهر سردشت اهمیت یافتن پول در مراودات اجتماعی رتبه اول را دارد. افزایش اجاره مغازه و اجاره خانه

از پیامدهای گردشگری است که در هر دو شهر تقریباً در شرایط یکسانی قرار دارند. همچنین تحرک طبقات اقتصادی، افزایش میزان هزینه‌های تفریحی از درآمد خانوار و برابری در دستیابی به درآمدهای حاصل از رشد گردشگری در هر دو شهر در شرایط یکسانی قرار دارند و بر اساس رتبه در هر دو شهر تقریباً به یک شکل از گردشگری تأثیر پذیرفته‌اند. اثرات گردشگری بر افزایش اشتغال و درآمد در سطح شهر موجب افزایش اشتغال غیرمستقیم (مانند اشتغال در ساختمان سازی و حمل و نقل و...) ناشی از گردشگری با وزن ۰/۱۰۹ مهمترین بازتاب مثبت گردشگری در سطح شهر بوده و پس از آن افزایش درآمد و افزایش اشتغال مستقیم در رابطه با گردشگری مهمترین پیامدهای مثبت گردشگری بوده‌اند. اما افزایش قیمت اجاره مغازه با وزن ۰/۱۰۹، افزایش قیمت اجاره خانه با وزن ۰/۱۰۷ و افزایش قیمت مواد غذایی با وزن ۰/۱۰۲ نیز مهمترین بازتابهای منفی و یا تورم زای گردشگری بر اساس ادراک کارشناسان در سطح شهر بانه بوده‌اند. همچنین در رابطه با سؤال برابری در دستیابی به درآمدهای حاصل از گردشگری نیز باید اشاره کرد. بنابراین می‌توان گفت که در صورت تقویت زیرساخت‌های گردشگری، برنامه‌ریزی مدون و اصولی در حوزه گردشگری، توجه به توان‌های محلی و احیای فرهنگ و آداب و رسوم محلی می‌تواند در رونق بخشی بیشتر به گردشگری مؤثر بود. بنابراین می‌توان پیشنهادهای زیر را در این خصوص مورد نظر قرار داد:

۱. زمینه‌سازی و تشویق مردم به مشارکت برای توسعه زیرساخت‌ها، تجهیزات و تسهیلات گردشگری.
۲. بازنگری نحوه بهره‌گیری از مشارکت‌های مردمی در، تهیه و توسعه طرح‌ها و تجهیز منطقه مورد مطالعه لازم است اقداماتی جدی از طرف نیروهای متخصص و نهادهای مختلف در جهت احیا و توسعه جذب گردشگر این شهر صورت گیرد.
۳. احیای سنت‌های محلی توسط گروه‌های هنری و تشکل‌های مردمی و نشر تألیفات مرتبط.
۴. آماده‌سازی ذهنی و اجتماعی و آموزش جامعه میزبان در جهت شناخت هویت و ارزش‌های فرهنگی بومی و استفاده از مشارکت‌های مردمی برای معرفی تاریخ و فرهنگ محلی.
۵. زمینه‌سازی برای ارتقای صنایع دستی و معرفی جاذبه‌های محلی و بومی به گردشگران.
۶. احیاء آداب و رسوم و ویژگی‌های فرهنگی شهرهای مورد مطالعه.
۷. استفاده از نمادهای تاریخی و فرهنگی برای تقویت زیرساخت‌های گردشگری و افزایش جاذبه‌های انسان ساخت.
۸. کمک به بخش خصوصی در جهت توسعه فعالیت‌های اقتصادی مستقیم و غیرمستقیم گردشگری.

References

- Amanpour, Saied, Ahmadi, Atefeh, Rahimi, Samaneh (2012), The Analyzing of Potential of Border Counties Development in Kordestan Province for development of interbordering Cooperations with Neighbour Countries, The National Seminar "Border Cities and Security, Challenges & Approaches", 2012i
- Aminian, A. (2012). Environmental Performance Measurement of Tourism Accommodations in the Pilgrimage Urban Areas: The Case of the Holy City of Mashhad, Iran, *Asia Pacific International Conference on Environment-Behavior Studies*, Salamis Bay Conti Resort Hotel, Famagusta, North Cyprus, 7-9 December 2011, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 35, 514 – 522. (In Persian)
- Ashworth, G.J. (1989). Urban tourism: an imbalance in attention. In: Cooper (Ed.), *Progress in Tourism, Recreation and Hospitality Management*, 1, 33-54, London: Belhaven
- Balaguer, J., & Cantavella-Jordá, M. (2002). Tourism as a Long-run economic Growth. *Applied Economics*, 34 (7), 877-884.
- Brown, G. (2002). Taking the pulse of Olympic sponsorship. *Event Management*, 7 (3), 187-196.
- Budeanu, A. (2005). Impacts and responsibilities for sustainable tourism: a tour operator's perspective. *Journal of Cleaner Production*, 13, 89-97
- Crossley, J C., Jamieson, L. M., & Brayley, R. E. (2012). *Introduction to commercial recreation and Tourism Entrepreneurial Approach*. SAGMore publishing, Sixth edition
- Dodds, R. E. (2001). Promoting urban green tourism: The development of the other map of Toronto. *Journal of Vacation Marketing*, 7 (3), 261-267.

- Donald, E., H., & Shaun, M. (2007) The World Bank's Role in Tourism Development. *Annals of Tourism Research*, 34 (2), 348-363
- Ebrahimnia Samatosh, S., Khaksari, A., Latifi, G., & Damadi, M. (2013). Evaluation of Urban Tourism Role in Environmental Development of Babolsar City. *Economics and Urban Management*, 5 (3), 17-31 (In Persian)
- Eccles G, Costa J, 1996, Perspectives on tourism development, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 8 (7): 44-51
- Eccles G., & Costa J. (1996). Perspectives on tourism development. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 8 (7), 44-51.
- Font X., & Ahjem, Tor E. (1999). Searching for a Balance in Tourism Development Strategies. *International journal of contemporary hospitality management*, 11 (2-3), 73-77.
- Foster, D. (1997). Measuring Customer Satisfaction in the Tourism Industry. *International & Sixth National Research Conference on Quality Management*, the Centre for Management Quality Research at RMIT University, Melbourne, Victoria Australia.
- Gartner, W. C. (1996). *Tourism Development, Principles, Processes & Policies*. New York, John Wiley & Sons, Inc.
- Ghodami, M., & Aliqelzadeh Firouzjaei, N. (2012). Evaluation of the Development of Destination Tourism in the Framework of Sustainability. *Geographical Quarterly Journal*, 27 (1), 79 104. (In Persian)
- Haber, S., & Lerner, M. (1998) Correlates of Tourist Satisfaction. *Annals of Tourism Research*, 25 (4), 197-201
- Haji Nejad, A., Pourtaheri, M., & Ahmadi, A. (2009). The Effects of Business Tourism on the Urban Space Development of Urban Areas, Case Study of Baneh City. *Journal of Human Geography Research*, 70, 91-109. (In Persian)
- Jarvis ,D. Stoeckl, N., & Liu, H.B. (2016). The impact of economic, social and environmental factors on trip satisfaction and the likelihood of visitors returning. *Journals of Tourism Management*, 52, 1-18
- Khaksepari, A., Ebrahim Nia Sam Akhosh, S., Damadi, M., & Moazzez, V. (2013). *Tourism Planning and Development Magazine*, 2010, 7, 126-147. (In Persian)
- Khani, F., Ghasemi, A., & Khodadad Hosseini, H. (2009). The Impact of Ethnic Tourism Development on Socio-Cultural Issues of the Society (Case Study of Tourism Destinations in Kermanshah Province), *Urban Management*, 26, 163- 180. (In Persian)
- Kin H. (2004). the Southern Sound (Nanyin): Tourism for the Preservation and Development of Traditional Arts, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 9 (4), 373-382.
- Law, C. M. (2002). The tourist city review, *Urban studies*, 37 (7), 301-321.
- Lee, J. (1999). *Tourism and Development in the Third World*, translated by Abdolreza Roknaddin Eftekhari and Masoumeh Sadat Salehi Amini, commercial publishing. (In Persian)
- Liue, Z. (2003). Sustainable tourism development: A critique. *GEOGRAFIA OnlineTM, Journal of sustainable tourism*, 11(6), 459-475.
- Mahdavi, M. et al. (2008). Tourism Impact on Rural Development by Polling the Villagers in the Valley of Ken and Sulaghan. *The Village and Development Quarterly*, 11 (20). (In Persian)
- Mason, P. (1995). *Tourism: Environment and Development Perspectives*. Godalming, UK, World Wide Fund for Nature.
- Mason, P. (2003). *Tourism Impacts, Planning and Management*. Butterworth Heinman
- Mohammadi Yeganeh, B., Cheraghi, M., & Vale'i, M. (2013). The Role of Religious Tourism in Rural Development, Emphasizing on the Quality of Life and Social Capital Case Study: Gepchagh Village, Miandoab City. *Applied Geosciences Journal*, 13 (30), 7- 25. (In Persian)
- Mohammadpour, A. (2010). The Process and Consequences of Modernization, Changes and Social Developments in Kurdistan of Iran, A Case Study of Sardasht (1379-1373). *Zaribar Quarterly*, 58 & 59, 371-405. (In Persian)

- Motie Langroudi, S. H., & Rezaieh Azadi, M. (2013). Evaluation of Tourism Effects from the Perspective of the Host Society in the Urmia Bazaar. *The Economics of Spatial Planning and Rural Development*, 2 (2), 75-91. (In Persian)
- Nouri Kermani, A., Zoghi, A., Yari Hesar, A., & Alae, M. (2009). Urban Tourism and Its Functional Transplantation with Ecotourism (Case Study: Kurdistan Province). *Geographic Space Magazine*, 2010, 9 (26). 137-156. (In Persian)
- Nouri, H., & Khorasani, Z. (2012). An Analysis of the Economic, Social, and Environmental Impacts of Tourism Development in Sari City. *Geography Planning*, 4, 1- 18. (In Persian)
- Roknadin Eftekhari, A.R., & Ghaderi, I. (2002). The role of rural tourism in rural development (review and analysis of theoretical frameworks). *Journal of Modarres of Humanities*, 6 (2), 23-40. (In Persian)
- Statistics Center of Iran. (2011). *Population and Housing Census*. (In Persian)
- Weaver, D.B. (1993). A model of urban tourism space in small Caribbean islands. *Geographical Review*, 83 (2), 134-140
- WWW.UNWTO "Tourism Highlights 2018 Edition"
- Yıldız, Selin, Akbulut, & olgaT, M. (2013). *Current Trends indeveloping urban Tourism*, International Journal of Architectural Research, 7 (2), 297-310.

How to cite this article:

Shamaei A., Ali Akbari, E., Movahed, A. and Ahmadi, A. (2018). Socio- economic effects analysis of commercial tourism on the border towns of the Iran (case study of Baneh and Sardasht Towns). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 13(2), 323-342. http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_543086_en.html

Socio- economic effects analysis of commercial tourism on the border towns of the Iran (Case study: Baneh and Sardasht Towns)

Ali Shamaei*

Associate Professor, Dep. of Geography & Urban Planning, Kharazmi University, Tehran, Iran

Esmail Ali Akbari

Associate Professor, Dep. of Geography & Urban Planning, Payam E Noor University, Tehran, Iran

Ali Movahed

Associate Professor, Dep. of Geography & urban planning, Kharazmi University, Tehran, Iran

Ali Ahmadi

PhD Candidate in Geography & Urban Planning, Payam E Noor University, Tehran, Iran

Received: 27/06/2017

Accepted: 12/03/2018

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Commercial tourism is an activity that has had several effects on the economic, social, and cultural conditions of cities in term of history. Bordering cities as gateways to trade play an important role in local and regional trade, and commercial tourism can play a significant role in the development of these regions. In recent years, Baneh and Sardasht cities have been recognized as a business tourism city in addition to border trade. The purpose of this study was to investigate the effects of commercial tourism on the economic, social and cultural status based on the perceptions of experts living in the studied cities. The quantitative research was carried out using a Hierarchical Analysis Process Tourism is one of the sectors that have been considered seriously by various countries due to its positive social, cultural and economic effects. The tourism industry, in terms of revenue and impact on the country's economic growth by creating the appropriate infrastructure, seeks to exploit the benefits of this industry. For most of these countries, tourism is an important source of business, income generation, job creation and foreign exchange although this industry has positive effects; it also has negative effects that are simultaneously being taken into consideration by policymakers and planners in this field. This industry is a widespread activity that has important economic, social, cultural and environmental impacts, and each one is debatable. This article aims to examine the effects of commercial tourism development on the northwest border towns. Baneh and Sardasht border towns are among the cities that in recent years, especially since the 1370s, have embraced many social and economic changes influenced by the growth of commercial exchanges and the prosperity of commercial tourism. The purpose of this study was to assess the positive and negative social and economic effects of tourism and, of course, to measure the extent of tourism impact on each of the research indicators in the studied cities. The answer to this question is how tourism is how the socioeconomic conditions of the host societies Affected by the?

Methodology

The present research is an analytical-descriptive research. In this analysis, two types of data were obtained: questionnaire data and data obtained from departments and statistics were analyzed in two ways. To analyze the data of the questionnaire, a hierarchical analysis process

* Corresponding Author:

Email: Shamai@khu.ac.ir

model has been used and Pearson correlation analysis has been used in SPSS for analyzing field and library data.

Results and Discussion

The statistics show the high growth of passengers entering the city of Baneh in recent years. Sardasht also has grown up in terms of incoming tourists, although it is less than Baneh. Research findings indicate that tourism and socio-economic changes have a significant relationship with each other, and the results of Pearson's correlation analysis confirm this. AHP analysis shows that tourism has affected social and economic variables in the studied cities. Although these effects are not entirely similar. However, tourism has affected the studied research indicators and caused economic, social and cultural changes in the cities of Baneh and Sardasht. In Baneh, the main economic impact of tourism has been increasing employment, and in Sardasht, the importance of finding money in social affairs has been the most important economic impact of commercial tourism. But tourism has not been able to equate economic revenues among its people equally. Also, the most important social impact of tourism in Baneh was the importance of material issues and in Sardasht, the increase in migration to the city has been. While in both cities the least influential aspect of tourism has been the lack of increased cultural infrastructure in these cities.

Conclusion

According to the research findings, tourism has shown different socio-cultural and economic impacts on urban areas, especially the studied cities. But the results of the research show that tourism has negative aspects or negative effects in addition to positive aspects. Paying attention to the positive effects of tourism cannot lead us to a balanced and balanced urban development using tourism. On the other hand, the lack of planning in the field of tourism and some kind of non-planned tourism cannot play a significant role in economic and social development. On the other hand, the results of the research show that the negative effects of commercial tourism in the studied cities, such as rising food prices, rising rental rates and rental of shops, have been the most important influences in this area. However, the role of tourism in increasing employment and income cannot be ignored. According to the survey, tourism has been studied in the prosperity of the local economy as well as social changes, such as the increase of immigration to the tourist cities, and, of course, the reduction of migration to these cities of the positive effects of tourism in these cities.

Key words: Commercial tourism, urban tourism, economic reflection, social-cultural reflection, Baneh, Sardasht